

НЕТЛІННІ СКАРБИ ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ

Олександр ВАСЯНОВИЧ

Винничук В. Г. Орнаменти у вишивці та ткацтві Волині: зразки орнаментального мистецтва. — Луцьк, 2004. — 160 с.

Мистецтво ткацтва має багатовікову історію розвитку. Археологічні матеріали свідчать про існування ткацького виробництва на східнослов'янських землях ще в період неоліту. Порівняно з іншими етнографічними зонами України, орнаментика Полісся зберегла свої архаїчні корені і характер орнаментально-композиційного оздоблення виробів. Вона багата мотивами, своєрідними знаками, які в далекому минулому вважалися священними зображеннями. Такий орнамент включає в себе прості мотиви та складні фігурні зображення. До перших належать смуги із прямих рисок, прямокутників, зубчастих ламаних і хвилеподібних ліній. У більш складному геометричному орнаменті головними елементами є ромб, розетка тощо. У вишивках Волині складні рослинні композиції надзвичайно живописного характеру стали домінуючими наприкінці ХІХ — початку ХХ ст. Народна творчість цього краю — складова мистецької скарбниці, на основі якої розвивалася і продовжує розвиватися художня культура українського народу.

Матеріал, зібраний Володимиром Винничуком у його праці, є першою спробою дослідження особливостей і типових ознак поліських і волинських орнаментів. За їх локальними рисами автор окреслює південно-західний регіон з геометризованими рослинними, антропоморфними та зооморфними мо-

тивами й хрестиковою технікою вишивання і північно-східний — з переважанням смугастих та геометричних орнаментів і занизування. У деяких районах центральної Волині можна зустріти старі рушники та сорочки, де у вишивці поєднано геометричний та рослинний орнаменти, але рослинні мотиви тут максимально геометризовані.

На початку книги В. Винничук робить екскурс у далеке минуле, коли ще в період неоліту жителі тутешніх місць оздоблювали керамічні вироби різноманітними узорами. Такі мотиви, як “в ялинку”, “в ромби”, “трикутники”, “хрест” тощо можна побачити в різьбі по дереву, ювелірних прикрасах, декоративному розписі, кераміці, а також у ткацтві та вишивці. Автор робить спробу дослідити походження та семантику цієї символіки, зазначає, що кожен орнамент, особливо на одязі, несе певне змістове навантаження.

Автор використовує місцеву термінологію, зокрема назви орнаментів, таких як “звізди”, “зірки”, “ключі”, “хрести”, “павучки” та торкається особливостей оздоблення місцевих тканин: скатертин — “обрусів”, “портовин”; рушників — “набожників”, “настільників”, “втиральників”, “утирачів”, святкового одягу.

Дослідник звертає увагу на кольорову гаму орнаментики краю, зауважуючи, що вона головним чином червона із незначними вкрапленнями чорного, синього та зеленого. Багатоколірність не характерна для Волині. Вона стала пізнішим явищем, як у вишивці, так і в ткацтві.

У книзі охарактеризовані основні техніки оздоблення хатньої тканини за допомогою вишивки та ткання. Найбільше уваги приділено давній волинській техніці ручного перебору ("перетик", "набірування", "ткання під дошку"), занизування ("затягування", "заволікання", "набирування"), деяким особливостям вишивки "хрестиком". Розповсюдження техніки вишивання хрестиком наприкінці XIX — початку XX ст. практично уніфікувало орнаментику, тому нині важко точно визначити, яка з них належить до волинських.

Автор знайомить читача з місцевими майстрами вишивки та ткацтва другої половини XX ст. Теплим словом згадуються тут майстрині О. Шліхта, Г. Гладичук, О. Макарук, О. Гайдучик, З. Магеровська, М. Чорна, Н. Горлицька, І. Сензюк, С. Волошина, М. Тимошук. Кожна із них по-своєму зробила значний внесок у відродження старовинних технік та орнаментів Волині й Полісся. Ретельно дослідивши краді зразки вишивки за музейними та приватними колекціями, вони створили свої власні, освоївши вже забуті техніки вишивання та ткацтва, навчили цьому мистецтву молодь. Частина з них стали активними учасниками всеукраїнських та всесоюзних виставок народної творчості, фестивалів, народних свят, знайомлячи глядачів з красою волинських орнаментів.

Ілюстративний матеріал, що нараховує 184 репродукції орнаментів волинських май-

стрів народного мистецтва, що брали участь у виставках з 1975 по 2000 р., дає уявлення про місцеві особливості узорів, його зміни від минулого до сучасності. В. Винничук розділив його на чотири групи: "Мотиви восьмикутних зірок, ромб", "Хрестикова техніка, дерево життя, рослинний орнамент", "Візерункове ткацтво", "Смугастий орнамент". На нашу думку, дослідження значно виграло б, якби було доповнене географічними покажчиками населених пунктів. Це дало б можливість краще зрозуміти та визначити регіональні особливості в оздобленні тканин.

Детальний опис тієї чи іншої техніки ткацтва та вишивки дає підстави вважати книгу своєрідним посібником, який стане у пригоді не лише дослідникам і науковцям, а й майстрам народної творчості, студентам художніх навчальних закладів, які вивчають образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво, всім тим, кому не байдуже відродження народних ремесел та промислів.

Знати народний орнамент необхідно майстрам всіх видів декоративно-ужиткового мистецтва, художникам, які працюють у народних традиціях. Самобутнє народне мистецтво продовжує жити. Його красі та неповторності не дають згаснути тисячі умілих рук закоханих у мистецтво майстрів народної вишивки та ткацтва.

